

Actualisatie van de Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart van de kleiputten in Ramsel (Herselt)

Adviesnummer:	<u>INBO.A.4219</u>
Auteur(s):	Steven De Saeger & Jo Packet
Contact:	Lieve Vriens (lieve.vriens@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	Mail op datum van 9 april 2021
Geadresseerden:	Agentschap voor Natuur en Bos Team gebiedsgericht beleid T.a.v. Daniël Josten Lange Kievitstraat 111-113 bus 63 2018 Antwerpen daniel.josten@vlaanderen.be
Cc:	Agentschap voor Natuur en Bos Joris Janssens (Joris.janssens@vlaanderen.be)

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Wijze van citeren: De Saeger S. & Packet J. (2021). Actualisatie van de Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart van de kleiputten in Ramsel (Herselt). (Adviezen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; nr. INBO.A.4219). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Aanleiding

In Ramsel (Herselt) liggen twee voormalige kleiputten die zich spontaan ontwikkeld hebben na stopzetting van de ontginning. Om inzicht te krijgen in de 'ontwikkelbaarheid' van dit voormalig ontginningscomplex (plassen en oevers) wil het Agentschap Natuur en Bos (ANB) de actuele natuurwaarden beter kennen.

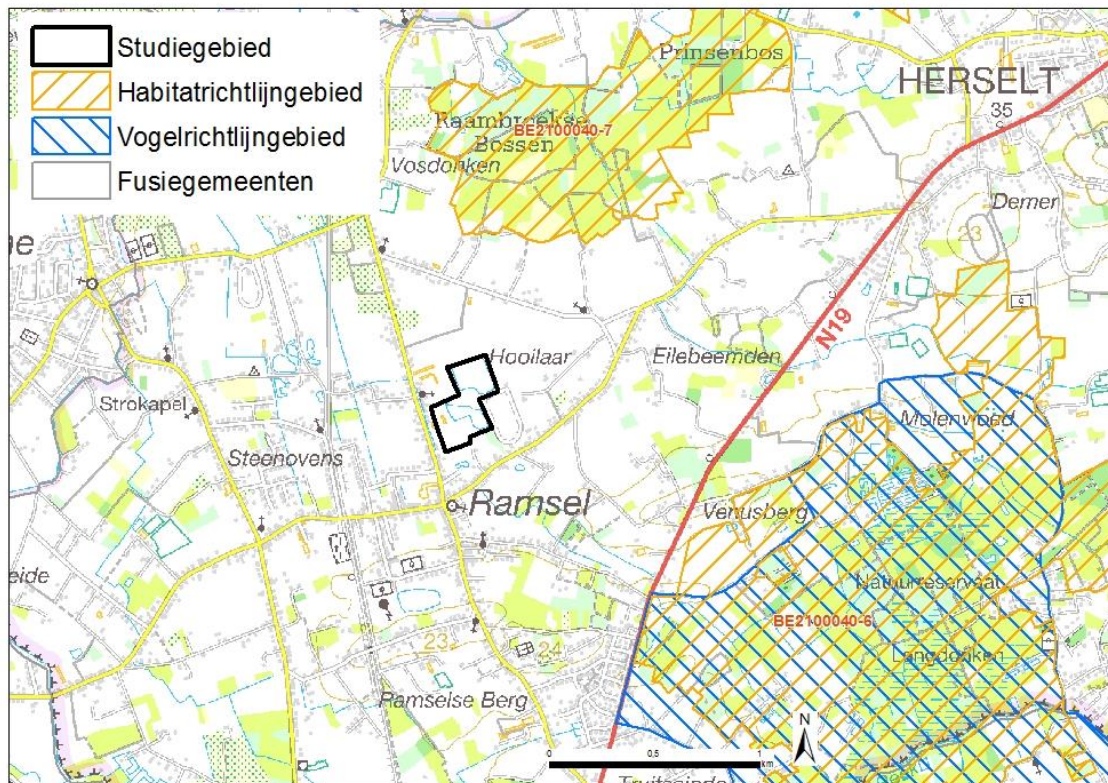
Vraag

Kan een recent afschrift van de geactualiseerde Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart verkregen worden? Kunnen de actuele waarden en potenties van beide plassen meer in detail bekeken worden?

Toelichting

1. Situering

Het studiegebied ligt in het centrum van Ramsel, dat deel uitmaakt van de gemeente Herselt. Het gebied is niet in een Speciale Beschermingszone gelegen (Figuur 1).

Figuur 1: Ligging van het studiegebied (Bron: topokaart AGIV 2008)

2. Terreinbezoeken

Het studiegebied is op 28 juli 2021 gebiedsdekkend gekarteerd. Deze karteringen gebeurden op vraag van het ANB. Tijdens een vorig terreinbezoek in 2007 was het terrein ontoegankelijk en werd het gebied op basis van orthofoto-interpretatie getypeerd. Tijdens het terreinbezoek zijn de BWK-codes toegekend en is het actuele Natura 2000-habitattype bepaald met behulp van de karterhandleiding¹ (De Saeger *et al.* 2016a, De Saeger *et al.* 2016b, Scheers *et al.* 2016, Vandekerckhove *et al.* 2016, De Saeger & Wouters 2018, Oosterlynck & De Saeger (in voorbereiding)) en voor de ontbrekende biotopen volgens het handboek Vriens *et al.* 2011).

Beide ontginningsplassen zijn op 8 september 2021 meer in detail onderzocht en ter plekke zijn enkele waterkwaliteitsparameters bepaald.

3. Resultaten

3.1 Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart

De kaarten worden weergegeven in de figuren 3 en 4 en zijn als shapefile toegevoegd (zie bijlage 1). Het digitaal bestand is qua opbouw identiek aan deze van de recentste BWK & Habitatkaart (De Saeger *et al.* 2020). De attribootvelden van de kaartlaag vermelden zowel de karteringseenheden van de BWK als de eventueel voorkomende Natura 2000-habitattypen en regionaal belangrijke biotopen, elk met hun procentueel aandeel binnen de afgebakende percelen. De actualisaties zullen automatisch deel uitmaken van de volgende officiële versie van de BWK en Natura 2000 Habitatkaart (voorzien eind 2023).

3.2 De twee kleiputten

De zuidelijke plas (ANTHST0023) is 1,6 ha groot. De noordelijke plas (ANTHST0113) is met zijn oppervlakte van 2,7 ha de grootste van de twee. De plassen zijn met een ondiepe greppel verbonden. Een werkelijke verbinding is er wellicht enkel bij hoge waterstanden.

Figuur 2: Situering van de twee plassen en hun contouren volgens Watervlakken 1.1 (Leyssen *et al.* 2021)

¹ De meest recente versies van de karterhandleiding staan op onze webpagina: <https://www.inbo.be/nl/handleiding-en-veldsleutels>

De noordelijke plas is diep (> 4 m) en wordt gekenmerkt door steile oevers zonder oevervegetaties. Op de oever domineren wilgen de boom- en struiklaag. Het water is zeer helder maar bevat geen macrofyten. Er konden enkel dikke pakketten draadalg op de bodem vastgesteld worden. Het water heeft een geleidbaarheid 266 $\mu\text{S}/\text{cm}$, een pH van 7,9 en zuurstofwaarden van 7,86 mg/l en 88,5% verzadiging. De waterbodem is doorgaans zandig met de aanwezigheid van stenen en puin. De plas kan best getypeerd worden als diep eutroof water (**ap**). De plas heeft evenwel door zijn helder karakter goede potenties voor het bekomen van waardevolle waterhabitats indien herinrichting kan worden uitgevoerd. Een verondieping langs de oevers met behoud van een aanzienlijk deel aan diepe waterzones kan leiden tot het creëren van betere potenties voor habitattypen 3150 en/of 3140.

Een eventuele plaatselijke verondieping dient te beantwoorden aan een aantal randvoorwaarden. Het storten van materiaal is in de eerste plaats onderhevig aan de geldende milieuwetgeving (zie het [Bodemdecreet en Vlarebo](#)). Bij de afwerking neemt de uitvoerder best enkele bijkomende ecologische randvoorwaarden in acht. De samenstelling van de afdeklaag die de waterkolom scheidt van het gestorte materiaal verdient bijzondere aandacht. Deze moet uit minerale bodem met een zeer laag nutriëntengehalte bestaan zonder bijmenging van organisch materiaal. Zand met een hoge fosfaatbindingscapaciteit (ijzer), een zeer laag fosforgehalte (IBB (2010) geeft als norm voor afdek materiaal P/Fe $\leq 0,3 \text{ g.kg}^{-1}$ en P/Fe $\leq 0,055$) en minder dan 5% organisch materiaal (Jaarsma 2008; Osté *et al.* 2010) beperkt de kans op eutrofiëring. Hoe kleiner de organische fractie hoe geschikter het materiaal. Bij voorkeur komt het materiaal overeen met de zanden die van nature in de omgeving worden aangetroffen. Bij gebruik van klei als afdeklaag mag dit niet pyriethoudend zijn. Kalkrijke kleilagen zijn te prefereren. Materiaal met een fijne textuur (klei, leem) is ongeschikt om in de ondiepe delen met turbulente waterbeweging te gebruiken. Hieruit volgt dat in ondiepe delen het best zand wordt gebruikt en in de diepere delen zand en/of klei. De afdeklaag moet minstens 0,5 meter dik zijn. Deze dikte komt overeen met de worteldiepte van waterplanten. Een dikte van ca. 1 m is nog beter. De laag dient continu te zijn en mag niet door erosie of afglijden onderbroken worden. Om transport van organisch materiaal naar de diepere zones toe te laten, mogen er in het bodemprofiel geen drempels of kommen aanwezig te zijn (Packet *et al.* 2019; Denys & Packet 2020). De aangewezen verhouding tussen de oppervlakte aan diepe en ondiepe zones is onderwerp voor verder onderzoek en is sterk afhankelijk van de huidige bathymetrie en de ligging van de plas.

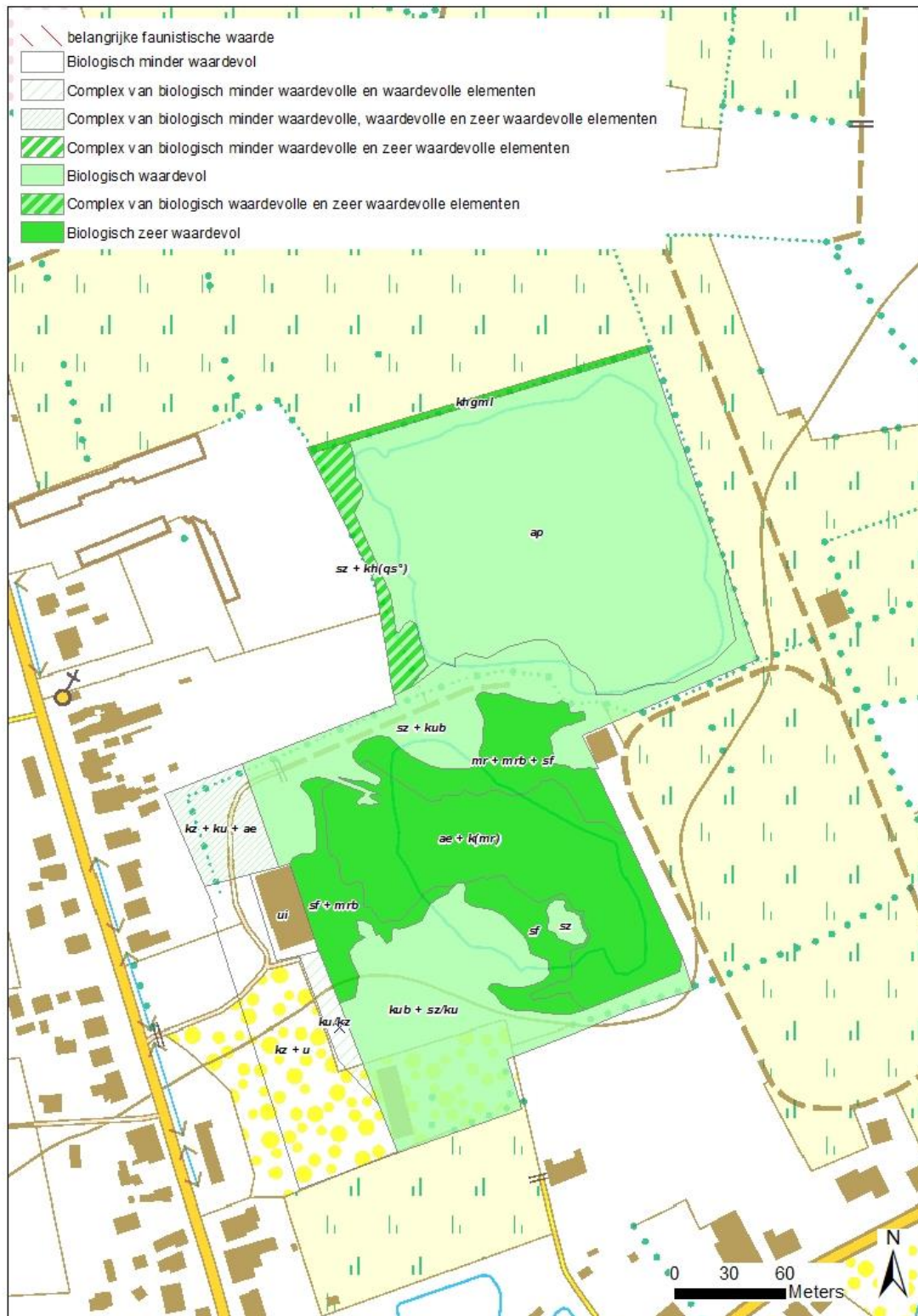
De zuidelijke plas is vrij ondiep (< 2 m) en wordt gekenmerkt door vrij geleidelijk oplopende oevers met plaatselijk een vrij brede rietgordel (tot 6 m) waarvan een aanzienlijk deel uit waterriet bestaat. Lokaal zijn ook vegetaties met grote lisdodde (*Typha latifolia*) aanwezig en komen er moerassige zones voor met dominantie van moeraszegge (*Carex acutiformis*), en occasioneel grote egelskop (*Sparganium erectum*) en hoge cyperzegge (*Carex pseudocyperus*). Hoger op de oever zijn wilgen dominant in de boom- en struiklaag. Op één locatie werd een kleine populatie vastgesteld van de Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*), een invasieve exoot. Het water is helder en bevat een watervegetatie (bedekking 30%), hoofdzakelijk bestaande uit volgende soorten: schedefonteinkruid (*Stuckenia pectinatus*) abundant aanwezig; tenger fonteinkruid (*Potamogeton pusillus*) en breekbaar kransblad (*Chara globularis*), beide occasioneel aanwezig. In de rietvegetaties komen kroosvegetaties voor van klein kroos (*Lemna minor*). Daarnaast komen in het open water redelijk wat draadalg voor. Het water heeft een geleidbaarheid 346 $\mu\text{S}/\text{cm}$ en een pH van 8,1. Met zuurstofwaarden van 10,36 mg/l en 111% verzadiging is het water zuurstofrijk. De waterbodem is doorgaans zandig met de aanwezigheid van stenen en puin. Plaatselijk is vrij veel organisch materiaal aanwezig (bladval, takken,...). De plas kan hierdoor best worden gekarteerd als een ondiep eutroof water (**ae**). De aanwezigheid van draadwieren duidt op een vrij nutriëntrijk systeem waardoor eutrofiëring optreedt. De plas heeft potenties voor de habitattypen 3140 en 3150 indien de waterkwaliteit kan verbeterd worden.

Conclusie

In de zomer van 2021 gebeurde er een kartering van de BWK en Natura 2000 Habitatkaart van het gevraagde studiegebied. De resultaten worden weergegeven in figuur 3, figuur 4 en als shapefile (zie bijlage 1). Deze actualisatie geeft het recentste grondgebruik en de aanwezige vegetaties weer binnen het studiegebied en vervangt hier bijgevolg de BWK en Natura 2000 Habitatkaart uitgave 2020 (De Saeger *et al.* 2020).

De noordelijk plas is een diep eutroof water (**ap**) en heeft door haar helder karakter goede potenties voor het bekomen van waardevolle waterhabitats (3150 en/of 3140) indien herinrichting kan worden uitgevoerd.

De zuidelijke plas is een ondiep eutroof water (**ae**) en heeft potenties voor de habitattypen 3140 en 3150 indien de waterkwaliteit kan verbeterd worden

Figuur 3: De geactualiseerde Biologische Waarderingskaart van het gebied (Bron INBO: 2021; topokaart AGIV 2009)

Figuur 4: Geactualiseerde Natura 2000 Habitatkaart van het gebied (Bron INBO: 2021; luchtfoto AGIV 2020).

Referenties

- AGIV (2008). Topografische kaart, 1:100 000, Vlaanderen, digitale versie.
- AGIV (2009). Topografische kaart, 1:50 000, Vlaanderen, digitale versie.
- AGIV (2020). Orthofoto's, middenschalig, kleur, Vlaanderen opname 2020, digitale versie.
- Decler K. (Ed.) (2007). Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee: habitattypen: dier- en plantensoorten. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2007.01. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel.
- Denys L. & J. Packet (2020). Advies betreffende de verondieping van plassen te Rumst van vzw. Natuurpunt via grondberging. Adviezen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO.A.3966). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- De Knijf G., Guelinckx R., T'jollyn F. & Paelinckx D. (2010). Biologische Waarderingskaart, versie 2. Indicatieve situering van de faunistisch belangrijke gebieden (Rapport en digitaal bestand). Rapporten van het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek 2010 (INBO.R.2010.31). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- De Saeger S., Oosterlynck P., Guelinckx R. & Paelinckx D. (2016a). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 1: methodologie: karteerregels, karteringseenheden en hoofdsleutel. Versie1, maart 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (11613609). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- De Saeger S., De Blust G., Oosterlynck P. & Paelinckx D. (2016b). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 2: de heidesleutel. Versie1, maart 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (11613662). INBO, Brussel.
- De Saeger S., Guelinckx R., Oosterlynck P., De Bruyn A., Debusschere K., Dhaluin P., Erens R., Hendrickx P., Hendrix R., Hennebel D., Jacobs I., Kumpen M., Opdebeeck J., Spanhove T., Tamsyn W., Van Oost F., Van Dam G., Van Hove M., Wils C. & Paelinckx D. (red.) (2020). Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart, uitgave 2020. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2020 (35). INBO, Brussel.
- De Saeger S. & Wouters J. (2018). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 5: de graslandsleutel. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (4). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: doi.org/10.21436/inbor.13847497
- IBB - Implementatieteam Besluit Bodemkwaliteit (2010). Handreiking voor het herinrichten van diepe plassen. Ministerie van Verkeer & Waterstaat.
- Jaarsma N.G., Klinge M. & L. Lamers (2008). Van helder naar troebel... en weer terug. Een ecologische systeemanalyse en diagnose van ondiepe meren en plassen voor de Kaderrichtlijn Water. STOWA-rapport 2008-04.
- Leyssen A., Scheers K., Smeekens V., Wils C., Packet J., De Knijf G. & Denys L. (2020). Watervlakken versie 1.1: polygonenkaart van stilstaand water in Vlaanderen. Uitgave 2020. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2020 (40). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: doi.org/10.21436/inbor.19088385
- Oosterlynck P. & De Saeger S. (In voorbereiding). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 6: de moerassleutel. Rapporten van het INBO.
- Osté A., Jaarsma N. & van Oosterhout F. (2010). Een heldere kijk op diepe plassen. Kennisdocument diepe meren en plassen: ecologische systeemanalyse, diagnose en maatregelen. STOWA-rapportnummer 2010-38. Amersfoort.

Packet J., Leyssen A. & L. Denys (2019). Advies bij de realisatie van een deponie in twee voormalige kleiputten te Schelle. Adviezen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 (INBO.A.3799). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Scheers K., Packet J., Denys L., Smeekens V., De Saeger S. (2016). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 3: handleiding voor het typeren van de stilstaande wateren in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (INBO.R.2016.11613720). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Vandekerkhove K., De Saeger S., Thomaes A., De Keersmaeker L., Oosterlynck P., Van Oost F. & Jacobs I. (2016). BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 4: de bossleutel. Versie1, maart 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (11613777). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Vriens L., Bosch H., De Knijf G., De Saeger S., Guelinckx R., Oosterlynck P., Van Hove M. & Paelinckx D. (2011). De Biologische Waarderingskaart. Biotopen en hun verspreiding in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.M.2011.1. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Bijlage 1: Digitale kaartlaag

Digitaal bestand (shapefile in ArcMap-formaat) met de gewijzigde kaartvlakken naar aanleiding van de in het kader van dit advies gevraagde actualisaties: INBO.A.4219_bijlage1 (gecomprimeerde map).

Voor opbouw en beschrijving van de attribootvelden van het digitaal bestand wordt verwezen naar De Saeger *et al.* 2020.

Voor meer informatie over de karteringseenheden van de BWK en de Natura 2000 habitattypen wordt verwezen naar Vriens *et al.* 2011, Declere (2007) en <http://www.ecopedia.be/>.